

Docentenhandleiding bij de module 'Seksuele ontwikkeling'

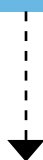
pabo

Welkom bij de docentenhandleiding van de module 'Seksuele ontwikkeling'.
Deze handleiding bestaat uit:

- Inleiding bij de module
- Klassikale verdieping
- Stage- en praktijkopdrachten

Ben je op zoek naar informatie over het gebruik van dit lespakket, de inzet van de verschillende modules, lesgeven over gezonde relaties en seksualiteit in het algemeen en tips voor bijvoorbeeld het creëren van een veilige sfeer in de groep?
Bekijk de [algemene handleiding](#)

Inleiding

In deze module leren de studenten over de seksuele ontwikkeling. De seksuele ontwikkeling begint vanaf de geboorte en is een wezenlijk onderdeel van het mens-zijn gedurende het hele leven. Seksualiteit wordt ervaren en geuit in gevoelens, gedachten, opvattingen, rollen en relaties. De e-learning focust zich op de seksuele ontwikkeling van de leeftijdsgroep waar je als docent in het onderwijs mee te maken krijgt: kinderen en jongeren van 0 tot 18 jaar oud.

De seksuele ontwikkeling van leerlingen vertaalt zich naar gedrag in de klas. Als je weet hoe deze seksuele ontwikkeling in elkaar zit, helpt dat je om gedrag te verklaren en er adequaat op te reageren. Adequaat kunnen omgaan met de seksualiteit en gender van jezelf en de ander draagt bij aan een seksueel integer klimaat waarin kinderen zich veilig en gezond kunnen ontwikkelen op het vlak van relaties en seksualiteit.

In deze module leren studenten:

- ✦ De verschillende ontwikkelingsfasen van leerlingen te herkennen;
- ✦ Wat invloed kan hebben op de relationele en seksuele ontwikkeling van kinderen.

De Wereld Gezondheidsorganisatie (WHO) heeft een richtlijn ([Richtlijn seksuele en relationele vorming](#)) ontwikkeld waarin staat wat kinderen en jongeren in de verschillende leeftijdsfasen zouden moeten weten, vinden en kunnen op gebied van gezonde relaties en seksualiteit. De Stichting Leerplan Ontwikkeling heeft deze richtlijn vertaald naar het [leerplankader relaties en seksualiteit](#).

De lesmodule 'Seksuele ontwikkeling' vereist	
circa 60 minuten	klassikale tijd
circa 30 minuten	zelfstudietijd met de e-learning
circa 120 minuten	praktijkopdracht

Klassikale verdieping

VEILIGHEID IN DE LES

2 MIN.

Maak met studenten werkafspraken of wijs hen opnieuw op de eerder gemaakte afspraken. Meer informatie over veiligheid in de klas vind je in de [algemene handleiding](#).

OPDRACHT 1 - INTRODUCTIE

10 MIN.

Leerdoelen

- ✦ De belangrijkste lessen uit de e-learning worden herhaald.
- ✦ De studenten kunnen vragen stellen over de module.

Herhaal de belangrijkste lessen die de leerlingen tijdens de e-learning hebben geleerd. Bespreek de volgende vragen:

- ✦ Wat kan invloed hebben op de seksuele ontwikkeling? Geef enkele voorbeelden.
- ✦ Vond je iets herkenbaar? Of juist verrassend?
- ✦ Wat vond je lastig aan dit thema?
- ✦ Heb je nog vragen over dit thema?

OPDRACHT 2 - BIJ WELKE LEEFTIJD HOORT DIT GEDRAG?

10 MIN.

Leerdoel

Leerlingen kunnen bij gedrag van leerlingen vertellen voor welke leeftijdsgroep dit gedrag passend is.

Vertel de studenten:

Hieronder staan uitspraken over wat kinderen van een bepaalde leeftijd moeten kunnen en kennen. Sorteert de verschillende uitspraken op leeftijdscategorie. Begin bij 0-4 jaar en ga daarna verder met 4-6 jaar, 6-9 jaar en 9-12 jaar. Bespreek dit daarna klassikaal.

- ✦ Lichaamsdelen kunnen benoemen
- ✦ Ja of nee zeggen
- ✦ Sociale omgangsregels kennen
- ✦ Eigen en andermans behoefte herkennen
- ✦ Privacy herkennen
- ✦ Vriendschap en liefde voelen voor kinderen van het eigen geslacht
- ✦ Fabels over voortplanting kennen
- ✦ Omgaan met seks in de media
- ✦ Verbanden zien tussen menstruatie en zaadlozing
- ✦ Symptomen van soa's en risico's en gevolgen van onveilige seks benoemen
- ✦ Kennis van eerste seksuele handelingen
- ✦ Acceptatie van en respect voor diversiteit in seksuele geaardheid
- ✦ Symptomen van zwangerschap herkennen
- ✦ Weten dat seks meer is dan alleen geslachtsgemeenschap
- ✦ Weten dat er verschillende vormen van liefde bestaan

Leerdoelen

- ✦ Studenten kunnen reageren op situaties in de klas.
- ✦ Studenten kunnen seksueel gedrag van leerlingen adequaat duiden (wel of niet passend bij een gezonde/normale seksuele ontwikkeling).

Materiaal

- ✦ Voorbeelden van situaties in de klas (zie hieronder)
- ✦ Modules 'Seksuele ontwikkeling' en 'Seksueel grensoverschrijdend gedrag' van de e-learning

Beschrijving:

Laat de studenten in tweetallen reacties bedenken op de onderstaande casussen. Laat de tweetallen eerst bepalen of het gedrag van het kind bij de normale ontwikkeling hoort of (licht) grensoverschrijdend is. Door zichzelf zes vragen te stellen komen ze hier gemakkelijk achter. Bespreek de casussen en de reacties van studenten daarna klassikaal.

Alle kinderen vertonen seksueel gedrag. Ze worden verliefd, zijn nieuwsgierig en proberen dingen uit. Wat is acceptabel, wanneer gaan ze over de grens en wanneer is er sprake van zwaar grensoverschrijdend gedrag?

Stel jezelf zes vragen:

1. Vinden ze het allebei oké, hebben ze toestemming gegeven?
2. Is het vrijwillig? Is er geen sprake van dwang?
3. Zijn de betrokken kinderen gelijkwaardig qua leeftijd, ontwikkeling en populariteit?
4. Past het gedrag bij de ontwikkelingsfase waarin ze zitten?
5. Past het gedrag binnen de context waarin het gebeurt?
6. Staat respect voorop? Is het gedrag niet beschadigend of vernederend voor het kind?

Als je een van deze vragen met 'nee' beantwoordt, kan er sprake zijn van seksueel grensoverschrijdend gedrag. *Deze zes criteria zijn gebaseerd op het Vlaggensysteem dat ontwikkeld is door Sensoa en MOVISIE.*

Jouw reactie hangt af van de situatie: wat gebeurt er, met wie en waar? Acceptabel gedrag is natuurlijk prima. Licht of zwaar grensoverschrijdend gedrag vraagt om ingrijpen. Het is belangrijk om leerlingen duidelijke kaders mee te geven over welk seksueel gedrag wel of niet acceptabel is in de klas en op school. Jonge kinderen missen vaak kaders en krijgen dit ook niet altijd vanuit ouders mee. Welke gedragsregels of afspraken heeft de school hierover gemaakt en worden deze ook uitgedragen en nageleefd?

Belangrijk: veroordeel en bestraf het kind niet, maar geef aan hoe hij of zij het gedrag kan veranderen. Tenzij het gedrag seksueel grensoverschrijdend is. Dan bestraf je wel.

Voorbeelden van situaties:

- ✦ Een jongen van 12 jaar raakt onverwachts de borsten van een meisje van 9 jaar aan.
- ✦ Een jongen van 5 jaar zit in de klas met zijn hand in zijn broek aan zijn piemel.
- ✦ Een kind dwingt een ander kind zijn geslachtsdelen aan te raken.
- ✦ Een meisje van 10 loopt hand in hand met een vriendin naar school.
- ✦ Een kind scheldt een ander kind uit voor 'homo'.

Laat alle studenten even nadenken over één woord dat het meest op de voorgrond komt als ze terugdenken aan de module en les. Ze mogen dit 'popcorn style' delen. Dat betekent dat je niet de kring rondgaat, maar dat iedereen iets mag zeggen wanneer het in ze opkomt. Deel, als je wil, zelf ook welk gevoel je hebt overgehouden aan de les.

Praktijkopdrachten

ONDERZOEK IN DE PRAKTIJK: OBSERVEREN EN BEOORDELEN GEDRAG

Leerdoel

Studenten bestuderen het gedrag van leerlingen en duiden dit aan de hand van de seksuele ontwikkeling.

Geef studenten de volgende opdracht

✦ Lees de informatie over de seksuele ontwikkeling.

Geef studenten als onderzoeksopdracht

- ✦ Bestudeer de komende week met extra aandacht het gedrag van de leerlingen in de klas en in de pauzes.
- ✦ Gebruik de achtergrondinformatie bij het maken van je opdracht.
- ✦ Omschrijf op maximaal twee A4'tjes het gedrag dat je hebt gezien: hoort het volgens jou binnen de seksuele ontwikkelingsfasen of is het mogelijk een signaal voor grensoverschrijdend gedrag?

ONDERZOEKSOPDRACHT IN DE PRAKTIJK: KINDERBOEKEN ALS VOORLICHTING

Leerdoel

Studenten onderzoeken diverse kinderboeken om te kijken hoe ze aansluiten bij de seksuele ontwikkeling van leerlingen.

Materiaal

Prentenboeken en kinderboeken voor verschillende leeftijden.

Geef studenten de volgende onderzoeksopdracht

Verzamel verschillende kinder- en prentenboeken met thema's die aansluiten bij relaties en seksualiteit. Geef in een verslag een antwoord op onderstaande vragen:

1. **Doelgroep**
Voor welke doelgroep is het kinderboek? Wat zijn eisen waar voorlichtingsmateriaal aan moet voldoen voor je doelgroep? Klopt volgens jullie de leeftijds aanduiding met de inhoud van het boek?
2. **Woordgebruik**
Welke woorden worden gebruikt? Begrijpt de doelgroep de woorden, gebruiken ze die zelf ook?
3. **Illustraties**
Zijn de foto's, tekeningen en schema's duidelijk en verhelderend? Waarom?
4. **Uitleg**
Wordt er begrijpelijk uitgelegd? Is de volgorde in de tekst logisch? Waarom?
5. Zou je dit materiaal gebruiken als je zelf voorlichting zou moeten geven aan die doelgroep,? Waarom wel of niet? Geef argumenten!

Colofon

Docentenhandleiding bij de module 'Seksuele ontwikkeling'.
Deze uitgave is ontwikkeld vanuit de Stimuleringsregeling Gezonde
Relaties & Seksualiteit

Uitgever: Stichting School & Veiligheid en Rutgers
Vormgeving: Caro Grafico | Grafisch Ontwerp
©2022, Stichting School & Veiligheid

